

Nr 252.

Av herr **Sten m. fl.**, om beredande åt domänverkets fast anställda arbetare av lån till bostadsförbättring och bosättning.

Arbetskraftsfrågan har kommit alltmera i förgrunden som ett av de största problemen inom skogsbruket. Den fortgående avfolkningen av skogsbygderna har medfört svårigheter vid skötseln av skogarna och avkastningens tillgodogörande. För att kunna motverka den tilltagande bristen på arbetskraft ha åtgärder av skilda slag vidtagits. Sålunda pågår en intensiv mekanisering av skogsarbetet, yrkesutbildningen har uppmärksamats, bostadsbeståndet har förbättrats, väsentliga löneförbättringar ha skett o. s. v. Denna anpassning till bristläget har givit resultat, men fortfarande återstå mycket stora rationaliseringsproblem. Ett av dessa är arbetskraftens anställningsförhållanden.

Skogsarbetet har av ålder ansetts som ett typiskt säsongarbete. Vintersäsongens drivningsarbeten ha varit dominerande, medan arbetstillfällena under sommaren ha varit begränsade. På grund härav har den arbetskraft, som normalt varit sysselsatt i skogen, icke haft kontinuerligt arbete utan i stor utsträckning växlat mellan olika yrken. Denna anställningsform har säkerligen till icke ringa del medverkat till flykten från skogen genom dess osäkra försörjningsmöjligheter. Kravet på trygghet för arbetstagaren har icke kunna tillgodoses.

Av skilda anledningar är det moderna skogsbruket — framför allt storskogsbruket — icke längre säsongbetonat i samma omfattning som tidigare. Sommararbetena ha ökat i omfattning men besväras i mycket hög grad av arbetskraftsbrist. En följd härav har blivit att storskogsbruket alltmera gått in för att fast anställa skogsarbetare. Fördelarna härmed äro uppenbara för såväl skogsägare som arbetstagare. En rationell arbetsplanering underlättas i hög grad, varigenom effektiviteten i förvaltningsarbetet ökas och arbetstagaren garanteras full sysselsättning året runt oberoende av varierande konjunkturer.

Anställning av fasta skogsarbetare sker inom domänverket i samband med upplåtelse av bostäder med eller utan jord. Härvid stadgas i hyres- eller arrendekontrakt ömsesidig arbetsgaranti för ett visst antal dagar per år. Antalet garanterade arbetsdagar bestämmes från fall till fall. På detta sätt bunden arbetskraft utgör för närvarande en relativt liten del av det totala arbetskraftsbehovet. Genom sanering av nuvarande bostadsbestånd samt planerad avsevärd utökning av antalet bostäder komma dock allt flera fasta arbetare att anställas.

Parallellt med denna verksamhet kommer försök att göras att binda ytter-

ligare fast arbetskraft till reviren genom särskilda kontrakt för skogsarbetare, vilka icke äro boende i kronans bostäder, exempelvis innehavare av eget hem eller hyresgäst i annan bostad än kronans. Genom anställning av fast arbetskraft utan att arbetsgivaren ställer bostad till förfogande skulle fördelar kunna vinnas i olika avseenden. För domänverket skulle avsevärda besparingar kunna göras genom minskning av verkets nybyggnads- och underhållskostnader, vilka för närvarande äro synnerligen betungande. Vidare skulle större möjligheter erhållas att hålla befintlig privatägd bebyggelse i gott skick till fördel för utvecklingen av skogsbygdens samhällen. Många arbetare sätta stort värde på att bo i egna fastigheter. Reglerade arbetsförhållanden av detta slag borde även kunna spela en icke oväsentlig roll för de s. k. bestående småbruken.

Fast anställning av skogsarbetare, vilka icke bo i arbetsgivarens bostäder, torde icke kunna genomföras utan vissa ekonomiska åtaganden från arbetsgivarens sida. Orsaken härtill är bland annat att fasta arbetare, vilka bo i arbetsgivarens bostäder, genom låga hyror erhålla en avsevärd subvention. Då prissättningen av skogsarbetet sker efter ensartade grunder oberoende av vilken kategori arbetstagaren tillhör komma arbetare boende i arbetsgivarens bostäder i ekonomiskt förmånligare ställning än övriga arbetare. Detta förhållande har uppmärksamrats av andra representanter för storskogsbruket, vilka i stort sett föra samma bostadspolitik som domänverket. Sålunda ha bl. a. Mo och Domsjö AB samt företag anslutna till Cellulosakoncernen sedan en tid tillbaka till arbetare med egna hem eller hyresgäster i privatägda bostäder beviljat lån för förvärv, uppförande eller förbättring av egna hem liksom till bosättning mot att mellan bolaget och arbetstagaren slutes avtal om ömsesidig arbetsgaranti för visst antal arbetsdagar per år. Dessa lån avskrivs med visst belopp per år. Arbetstagaren blir återbetalningsskyldig endast om han innan hela lånet är avskrivet slutar sin anställning.

I sin strävan att säkerställa tillgången på arbetskraft på kronans skogar i konkurrens med andra arbetsgivare anser domänstyrelsen nödvändigt att möjlighet också erhålles för domänverket att bevilja lån till verkets arbetare i likhet med vad redan nu tillämpas av ett flertal större skogsbolag. Endast en del av revirens arbetskraftsbehov är avsedd att tryggas på detta sätt, och anställningen och beviljandet av lån komma därvid att föregås av särskild prövning av vederbörandes kvalifikationer.

Nämnda lån, som skulle utgöra en komplettering av de direkta statliga lånen för ifrågavarande ändamål, äro avsedda för förvärv, uppförande eller förbättring av eget hem (»bostadslån») ävensom för bosättning (»bosättningslån»).

För närvarande räknar domänstyrelsen med att bostadslånen komma att vara av storleksordningen högst 4 000 kronor och bosättningslånen högst 2 000 kronor, varvid dock till en och samma person högre sammanlagt belopp än 4 000 kronor icke skulle få utbetalas. Med hänsyn till bl. a. penningvärdets förändringar utgår dock styrelsen från att det kan bliva erforderligt att justera beloppen, varför lånens storlek nu ej böra definitivt bestämmas.

Under förutsättning att arbetaren kvarbliver i domänverkets tjänst böra lånen så småningom i sin helhet avskrivas. Det årliga avskrivningsbeloppet bör därvid göras beroende av dels huru många år vederbörande arbetat åt domänverket sedan lånet erhållits, dels den under respektive år fullgjorda arbetsskyldighetens omfattning. Under anställningstiden böra lånen vara räntefria. Skulle låntagaren sluta sin anställning hos domänverket, innan lånet hunnit avskrivas, blir han återbetalningsskyldig för resterande del av lånet, varvid kommer att föreskrivas, att detta belopp skall vara återbetalat inom viss tid efter anställningens upphörande.

Som ovan nämnts komma lån endast att beviljas sådana arbetare som efter prövning ansetts lämpliga för fast anställning. På detta sätt kommer ett urval att ske beträffande låntagarna. Det rör sig vidare om relativt små belopp till en och samma låntagare. Säkerhet för sagda lån bör i regel icke krävas.

I skrivelse till Konungen den 17 maj 1952 hemställde domänstyrelsen om bemyndigande att med anlitan av domänfondens driftmedel till domänverkets fast anställda arbetare bevilja lån till bostadsförbättring och bosättning.

Som motiv för sådan långivning angav domänstyrelsen i huvudsak de i det föregående anförda synpunkterna.

Kungl. Maj:t fann emellertid jämlikt beslut den 6 mars 1953 framställningen icke för det dåvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Då domänverket sålunda icke kunde räkna med att erbjuda dem, som bo i egna hus och mottaga fast anställning hos verket, någon hjälp i ordnandet av deras bostadsfrågor, sökte domänverket lösa sin arbetskraftsfråga genom att till reviren utsända anställningsavtal för fast anställda arbetare samt hyresavtal jämte anvisningar. Under maj månad 1953 utfärdades riktlinjer för antalet fasta arbetare, som varje revir tills vidare lämpligen skulle anställa.

Anställning av arbetare som bo i domänverkets hus har fortskridit i den takt som husproduktionen medger. Vidare sker successivt omföring från tidigare anställningsform, hyresgäst utan jord med arbetsskyldighet, till fasta arbetare. Däremot ha, trots den arbetsgaranti som genom revirförvaltningarna i hela landet erbjudits arbetare i egna bostäder, några sådana anställningar ännu icke kunnat komma till stånd. Av uppgifter från förvaltningarna framgår att förutsättningarna för rekrytering inom denna kategori äro mycket dåliga men torde väsentligt ändras, därest de föreslagna lånen bleve beviljade.

Enligt en arbetskraftsutredning, avsedd att belysa domänverkets framtida arbetskraftbehov, behöver domänverket för att kunna utföra sina arbetsuppgifter en stam av cirka 6 500 fasta arbetare, vilka beräknas fullgöra omkring 60 % av hela antalet erforderliga dagsverken. Arbetsinsatsen från arbetare nu boende i verkets lägenheter motsvarar för närvarande 3 700 fast anställda arbetare med en arbetsinsats av 240 dagsverken per man och år. Det kvarstående behovet är således en ökning med cirka 3 000 fasta arbetare.

I den mån domänverket icke kan tillförsäkra sig detta arbetskraftstillskott genom att teckna avtal om ömsesidig arbetsgaranti med arbetare, ej boende i domänverkets hus, måste domänverket erbjuda bostäder till alla de arbetare, som böra fast anställas. Ett misslyckande i fråga om anställning av fasta arbetare kommer således att skärpa kraven på investering i arbetarbostäder.

Den pågående yttre rationaliseringen av jordbruket syftar bland annat till de ofullständiga jordbrukens försvinnande. De så kallade stödjordbrukerna anses däremot böra bliva bestående. I proposition nr 232 till 1947 års riksdag (s. 166) har vederbörande departementschef uttalat, att de sistnämndas uppgift vore av väsentligen social natur, nämligen att förbättra kroppsarbetarens ställning genom att bereda honom, förutom bostad å egen grund, ett behöfligt tillskott till hans försörjning, samt att stödjordbruket också kunde vara till nytta för andra näringar, såsom skogsbruket och fisket. Den av styrelsen föreslagna åtgärden ansluter sig till denna tanke och är bl. a. avsedd att göra en del av dessa småbruk livsdugliga genom att erbjuda innehavarna fast anställning. Samtidigt skulle innehavarna få bättre möjligheter att utföra renoverings- och moderniseringsarbeten i äldre hus, varigenom den lokalt starka brytningen mellan de välavlönade, helårsanställda skogsarbetarna hos större företag, som bebo nytt hus till billig hyra, och stödjordbrukarna, som sitta i gamla hus och i regel ha betydligt lägre inkomster, skulle något utjämnas. Åtgärden skulle i någon mån kunna bidra till att den åsyftade och på sina håll redan långt komna omgrupperingen av skogsbygdens bebyggelse skulle förlöpa lugnare och mera störningsfritt till båtnad för skogsbruket och dess arbetstagare.

Möjligheterna att anställa goda, yrkesskickliga arbetare äro för domänverket för närvarande kännbart begränsade. Detta är utomordentligt beklagligt, enär tillgången på yrkeskunnig arbetskraft sedan en tid tillbaka förbättrats och möjlighet nu finns att bereda fast anställning åt arbetare efter en allsidig prövning av deras kvalifikationer. Behovet att inom skogsbygd lösa sysselsättningsproblemet mera långsiktigt, genom en ömsesidig arbetsgaranti, är framträdande för såväl arbetsgivare som arbetstagare. Det vore beklagligt om domänverket i denna situation icke skulle kunna erbjuda sina arbetare samma förmåner, som det privata storskogsbruket i samförstånd med statliga myndigheter erbjuder sina, eller kunna erbjuda det först så sent, att huvuddelen av den bästa och mest yrkeskunniga skogsarbetskraften är anställd av andra skogsarbetsgivare. En insats från det statliga skogsbruket just nu, när tillgången på arbetskraft förbättrats, måste vara välgörande för skogsbygdens arbetsliv och bli av stor betydelse för den långsiktiga lösningen av skogsbrukets arbetskraftsproblem.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställes härmed,

att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att kungl. domänstyrelsen med anlitande av domänfondens driftmedel måtte till vissa av domänverkets fast anställda arbetare bevilja lån till bostadsförbättring och bosättning, en-

ligt av domänstyrelsen föreslagna grunder, för nästa budgetår förslagsvis med en halv miljon kronor.

Stockholm den 27 januari 1954.

H. Sten.

Einar Persson.

Axel Jansson.

Bil. inneh. normer för bostads- och bosättningslån samt anställningsavtal överlämnas till vederbörande utskott.